

Med hruškiške škoromate

Fotografiji: Shutterstock

Danes njihove maske v pustnem času živijo le še v sedmih vaseh, med njimi pa so najbolj prodorni in uspešni prav škoromati iz Hrušice – Edini, ki se strogo držijo starodavnega izročila in ne nastopajo zunaj pustnega časa ter v svoje vrste ne sprejemajo žensk

Februar je mesec pustovanj in pustnih norčij, pustni torek pa bo letos 21. februarja. Ali mogoče veste, katere pustne maske na Slovenskem veljajo za najstarejše? To so maske škoromatoev, katerih ime se je v pisnih virih prvič pojavilo že v prvi polovici 14. stoletja. 12. februarja 1340 je namreč mestni magistrat v furlanskem mestu Čedad objavil prepoved, po kateri se brez dovoljenja gestalda in mestnega sveta nihče ni smel pokazati v javnosti v obleki škoromata – *in habitu scaramatte*. Ime se je v pisnih virih drugič pojavilo 82 let pozneje, februarja 1422, zapisano kot *sgaravatte*.

Zaradi teh dveh zapisov veljajo škoromati danes za prve in najstarejše omenjene maske pri nas, mi pa se tokrat podajamo v kraje, od koder prihajajo.

Čeprav so Brkini, hribovita pokrajina med Krasom, Istro in Kvarnerjem, od mesta prve omenbe škoromata oddaljeni približno sto kilometrov, so škoromati v Brkinih najmanj 700 let v istem prostoru ohranili tako ime mask kot tudi sam obred pustovanja. Danes njihove maske v pustnem času živijo le še v sedmih vaseh, med njimi pa so najbolj prodorni in uspešni prav škoromati iz Hrušice.

Ti so hkrati tudi edina skupina, ki se strogo drži starodavnega izročila in ne nastopa zunaj pustnega časa ter v svoje vrste ni nikoli sprejela žensk. Zanje je značilno tudi, da si edini med škoromati obraz zakrijejo z lesenimi maskami. Ti iz Hrušice opravijo *poberijo* na pustno soboto, ko se zgodaj dopoldne zberejo sredi vasi in v povorki obhodijo vas vse do najbolj oddaljenih hiš, kjer se nato od glavne skupine ločijo poberini in začnejo pobirati darove od hiše do hiše.

Za razliko od drugih škoromatoev morajo biti poberini, ki edini vstopajo v hiše, odkritih obrazov, da domačini vidijo, koga

spuščajo v hišo. Darove največkrat sprejmejo od gospodinje, se zanje domačim zahvalijo, jim zaželi dobro letino, sreče in zdravja v prihajajočem letu ter jih povabijo na skupno večerjo ob koncu poberije. Preostali škoromati se medtem raztepejo po vasi, ustavljajo se v vaških gostilnah, pred hišami, kjer jih čakajo z obloženimi mizami, ter povsod pojejo, godejo, veseljačijo in uganjajo razne norčije.

Škopiti s črnimi sajami in klobukom iz zajčje kože

Najbolj značilen lik škoromatov je škopiti, ki je tudi edini neposredni potomec v srednjem veku prepovedanih škoromatov. Gre za enega ali dva najvišja, najmočnejša in najbolj divja fant v vasi, ki si obraz in roke namažeta s črnimi sajami, oblečena sta v črn platnen plašč, na glavi imata široka klobuka iz zajčje kože, v rokah pa držita velike lesene klešče. Z njimi so včasih kastrirali živino, iz česar izvira njihovo grozno ime (škopiti namreč pomeni kastrirati), danes pa z njimi lovijo mlada dekleta. S tem jim simbolično zaželi plodnosti, s čimer naj bi zagotovili tudi preživetje celotnega rodu. Naj dodamo, da je hrušiška škoromatija od aprila 2012 vpisana v register nesnovne kulturne dediščine, pripravljala pa se še na postopek vpisa na seznam svetovne nesnovne kulturne dediščine pod okriljem Unesca, zato jo je brez dvoma vredno spoznati.

A če vas pot že zanese v Brkine, ta zanimivi, a hkrati mnogo premalo poznani del Slovenije, si velja vzeti čas tudi za odkrivanje njihovih drugih posebnosti. Razgibana pokrajina, ujeta med dolino reke Reke na severu, Snežnik na vzhodu in gozdnato kraško Čičarijo na jugu, je preprosto lepa, saj v svoji oddaljenosti deluje zasanjano, brkinsko življenje pa upočasnjeno. Že prvi vtis obeta idealno okolje za sprostitve v prvinski naravi. Ko začne obiskovalec malce raziskovati, lahko na vsakem koraku odkrije čudovite posebnosti. Pravzaprav so gričevnati Brkini kot ustvarjeni za pohodništvo in kolesarjenje. Številne krajevne ceste, po katerih se lahko podate tudi v gozdnato Čičarijo, so odlična izbira za vse, ki radi kolesarite po manj prometnih cestah in uživate v pristni naravi. Slikovite cerkvice na gričih in stare vasi vabijo k postanku in spoznavanju lokalnih zgodb.

V dolino Glinščice in mitski park Rodik

Sami ali v spremstvu lokalnega vodnika si tako lahko ogledate naravoslovno-zgodovinsko učno pot Hrpelje, spominsko tigrovsko krožno pot Ocizla–Beka ali se sprehodite po rekreacijski poti na zapuščeni trasi krajinskega parka Dolina Glinščice. Slednja je nekaj edinstvenega, začenja pa se bodisi na odcepu glavne ceste Kozina–Koper za Klanec bodisi pod vasjo Nasirec ali pod Mihelemi, odvisno, kako dolgo se želite sprehajati. Poteka po krajinskem parku doline Glinščice na območju občine Hrpelje - Kozina in sosednje občine Dolina v Italiji. Slikovita dolina in kanjon, ki ga je ustvaril tok reke, privablja številne ljubitelje narave, jamarje in plezalce.

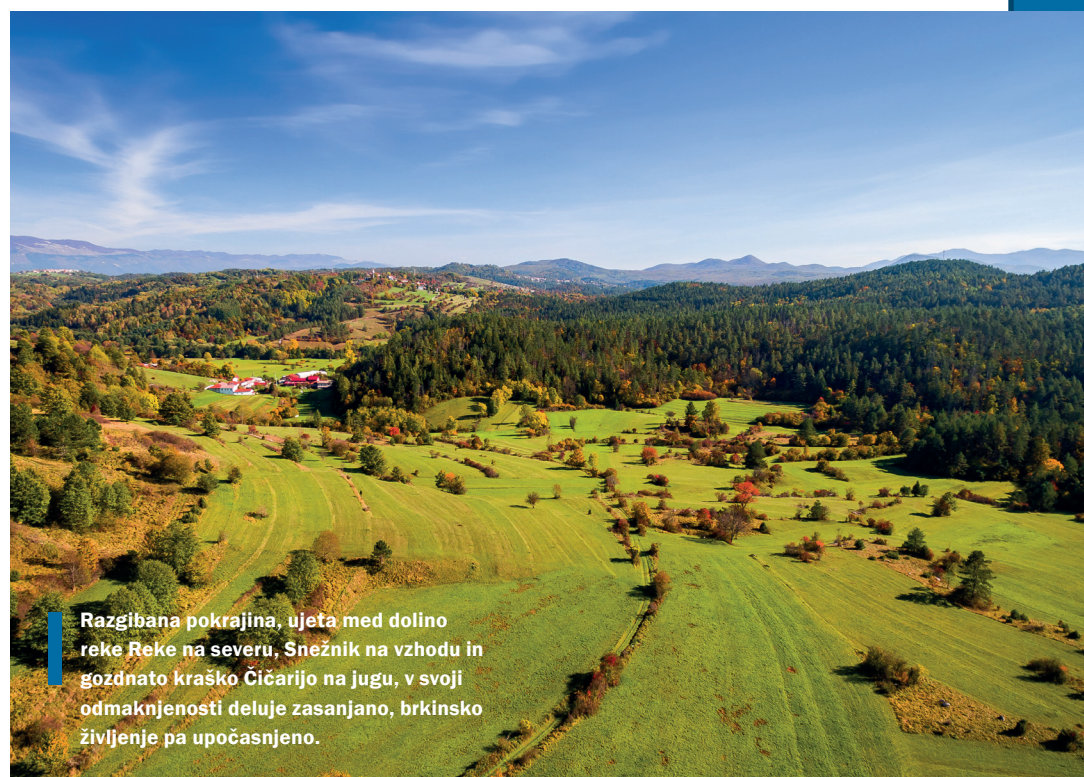
Lepo urejena sprehajalno-kolesarska pot in druge pešpoti, ki so speljane skozi pestro krajino z ilirskim, sredozemskim in alpskim rastlinstvom, vodijo do jam s starodavnimi napisi ter do izvirov in razglednih točk z edinstvenim pogledom na Tržaški zaliv. Izredno slikovit je tudi 36-metrski slap Supet, ki včasih pozimi poleden. Ostanki rimskega vodovoda, razvaline gradu Lorencon in Muhovega gradu ter starih mlinov in cerkev

svete Marije pričajo o bogati zgodovini teh krajev. Po vsej dolini so dobro označene poti, tako da se ne bi smeli izgubiti.

Če si želite nekoliko drugačnih dogodivščin, vas utegne očarati edinstvena mitska krajina v Evropi, ki domuje v Mitskem parku Rodik. V interaktivnem centru za obiskovalce se boste skupaj z nami zamislili nad različnimi pogledi na svet; mitskim, znanstvenim, religioznim in umetniškim. Za vse, ki si boste vzeli nekaj več časa, pa priporočamo še ogled vsaj ene od dveh tematskih poti (Lintverjev ali Babin krog).

V mitski krajini boste spoznali materializirano ljudsko ustno izročilo, s katerim so si ljudje osmišljali svoj prostor in vlogo v svetu. Po označenih poteh se lahko podate sami, z zemljevidom, aplikacijo ali vodnikom. Naj dodamo še, da je omenjeni park za posebno prezentacijo pripovednega izročila dobitnik častnega Valvasorjevega priznanja za leto 2021, Lintverjeva pot pa ima naziv druge najlepše tematske poti v Sloveniji za 2021. Kakorkoli že, Brkine velja raziskati, saj ponujajo resnično veliko, čeprav se jih velikokrat drži oznaka, da so »od buga« poza bljen svet. ■

Katja Željan

Razgibana pokrajina, ujeta med dolino reke Reke na severu, Snežnik na vzhodu in gozdnato kraško Čičarijo na jugu, v svoji oddaljenosti deluje zasanjano, brkinsko življenje pa upočasnjeno.